

GENNEP

EN ZIJN HEERLIJKHEID

van 1895 tot 1947

DOOR

Dr J. P. D. VAN BANNING

De Redactie van de Maas- en Niersbode verzocht mij een aanvulling te geven bij de herdruk van Creemer's werk. Aan dit verzoek heb ik gaarne gevolg gegeven, omdat ik vroeger vele aantekeningen heb verzameld over de historie van die Oude veste, met Maastricht, Roermond en Venlo, één der vier Limburgse Maassteden. Zoo men wil, ik aan men er Wessem nog aan toe voegen.

Gennep is, hoe klein ook in Oomvang, sedert eeuwen een stad geweest. Historisch behoort het tot de veertien Limburgse plaatsen, die ooit stadsrechten hebben gehad; geografisch was het steeds de verzorgingskern voor de omgeving; sociaal is het ingesteld op de secundaire productie.

Ik heb vroeger het plan gehad de gehele geschiedenis van Gennep opnieuw in studie te nemen; 'n voornemen, dat niet meer tot uitvoering zal komen. Een deel van mijn notities is in 1944-1945 verloren gegaan. Ik meen echter alvorens tot de jongste historie over te gaan, iets over het werk van Deken Creemers te moeten zeggen. De "Bescheiden betreffende Gennep" is de 'hoofdbron gebleven, een degelijk werk waaraan grote figuren uit Limburgs geschiedschrijving, als Jos Habets en Flament, hun steun hadden gegeven. Sedert zijn echter vele archieven opnieuw bewerkt, Genneps verleden ligt daerom boven, zeer verspreid, ook in documenten, aanwezig in buitenlandse bergplaatsen.

In de eerste plaats moet hier gedacht worden aan de stukken van het Oude Hertogdom Kleef, waarvan het archief zeer verdeeld is geraakt. In Dusseldorp vindt men een deel van de bescheiden der Kleefse ridderschap; de bibliotheek van Wesel had stukken afkomstig van de syndicus (griffier) van het Hertogdom; de landdagacten 1552-1794 worden aangetroffen in Jdunster, evenals het archief van de Nassauer Johan Maurits.

August Von Haefen, zelf uit de streek geboortig, begon in 1869 met de publicatie van "Ständische Verhandlungen" (I Cleve-Mark), uitgegeven in Berlijn, 1869. Een voortzetting gaf Otto Hötzsch in "Stände und Verwaltung von Cleve und Mark 1666-197", uitgave Leipzig 1908. Deze serie werd gecompleteerd door Dr Leo Wollenhaupt in "Die Cleve-Märkische Landstände im 18 Jahrhundert" (Berlijn 1924). Het betreft een interessante bronnen-publicatie uit de tijd, dat de Staten van Kleef zich verweerden tegen de Pruisische overheersing.

Ook de Gelderse archieven, zowel van het Ned. Gelderland, als van het oude Opper-Gelder bevatten gegevens. Meer nog dan de Steden van Kleef hebben de Staten van Opper Gelder gestreden tegen de Brandenburgs Pruisische invloed. Daartussen vindt men allerhande

wetenswaardigheden. Zo vond ik, om eens een enkel toevallig voorbeeld te noemen:, vermeld op de landdag in Geldern: van 12 Mei 1714, hoe Johan Goeseman, Licentiaat in de rechten, die raadsheer wilde worden in het Hof van Justitie aldaar een doopbewijs overlegt wegens "het point van Jus indigenatus aan de Staeten van deze landen" afgegeven "int stedeke Gennep". De Syndicus heeft erbij aangetekend "welke stadt eertijds, als een Geldersleen ende Territoir in den kringh van Gelderlandt is vervat geweest". Het bewijs, dat hij -in Gennep in 1682 was geboren, werd afgegeven en getekend door pastoor Cluith, waarbij het wapen een ander is, dan dat der huidige vier scharen. Waar komt dat andere wapen vandaan ? Nu verwacht ik niet, dat de gegevens in de bronnen talrijk zijn., want Gennep was geen "landtagsfäJhige" stad, als Kleef, Emmerik, Calcar af Xanten.

Goch en Gennep vormden een "rentei", waarbij Goch een onderstad was van Calcar en Gennep van Kleef, maar voor het algemeen beeld zijn deze gegevens toch. van betekenis. In 1706 verzocht Gennep toelating tot de landdag, waarover twintig jaar later nog geen beslissing was genomen.

Wanneer b.v. Koning Frederik Willem I in 1722 in zijn politiek testament schrijft, dat de inwoners van Kleef „besser hoHändisoh ge5innt sein als preussisch" , is dit typerend. Had in 1679 de Keurvorst niet met Zweden Kleef tegen Voor-Pommeren willen ruilen.

Daarnaast heeft de locale geschiedschrijving betekenis. Professor Scholten in "Zur Geschichte der Stadt Cleve" (1905) !heeft belangrijke meldingen voor Gennep en Ottersum. Voorts dient gewezen op "Wusthaus' Historische" Beschreibung, was van 1609-'82 sich in Cleve und Nachbarschaft zugetragen habe en een pamflette-verzameling uit die tijd in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Dr TIgen gaf in 1921-1925 te Bonn de "Quellen zur Inneren Geschichte der r'hheinischen Territorien" uit, was.rill' oude Kleefse besluiten in de oorspronkelijk Kleefse taal, welke de bakermat van de Nederlandse schrijftaal werd en hier haar eerste woordenboeken kreeg, een van Kiliaen en een ander uit 1448, samengesteld door Gherard van der Schueren, in "Santen" geboren, "Kanselier" van Kleef!

Van vele dezer bronnen heeft de zo bekwame schrijver over Genneps verleden niet gebruik kunnen maken. A. F. van Beurden, de Roermondse arahivaris, heeft in.kleinere geschriften gegevens bekend gemaakt, evenals Louis Baron de Crassier in zijn "Dictionnaire historique du Limbourg neerlandais".

Dat de archieven destijds nog niet zo toegankelijk en geordend waren als ,thans, ligt voor de hand. Zo kende de vroeger~ Deken de oorkonde over de papiermolen van 1428 blijkbaar niet en evenmin de vermelding van Gennep als Asnapio in' 812

door Karel de Grote, waarvan Jos. Alberdingk Thijm gewag heeft gemaakt. (Het 1000-jarig bestaan zou dan ,ruim twee eeuwen te laat gevierd zijn!) Mr L. Baron Sloet heeft in zijn "Oorkondenboek van de Graafschappen Gelre en Zutfen tot 1288" ook nog een enkel bericht. Voorts is de geschiedenis van 'bepaalde geslachten weder gevorderd. Thijm verdiepte zich in de lot gevallen der Bredero's in "De Dietsche warande", een lid van het 'geslacht van Gent beschreef enkele voorvaders, waarvan een of meer op het landgoed "Zelder" resideerden. Het koninklijk Huisarchief zal zeker gegevens' hebben in de papieren van Johan Maurits van Nassau, de stichter van het Haagse Mauritshuis, die jarenlang stadhouder van Kleef was. Ir Hulshof gaf een kroniek van Albertus Mettensis (:van :Metz) uit "De diversitate temporum, handelende o.m. over St. Norbertus jeugd.

De invloed van Holland was zeer groot: "Cleve Ieebte vom Handel mit Holland"; het ging om graan, vee, textiel en wol. Namen als Hagerstrasse en Nassauer Allee ' wijzen er op.

Hollandse architecten als Pieter Post bouwden in de streek. De Kleefse variant op de Hollandse renaissance treft men in ons Stad!huis aan; de toren in het, midden van het front is er een symptoon van. Het raadhuis van 's Herenberg- in Gelderland, dat destijds ook tot Kleef

behoorde, is een evenknie. In een gedrukte prentenverzameling uit die tijd, het "Kabinet van Hollandsche en Kleefsche oudheden" kan men de' bouwtrant duidelijk nagaan. Over de heel eigen stijl van het boerenhuis zijn inmiddels ook nieuwe studies verschenen, zoals van R. C. Hekker in de Publicatians 1942-'46 en andere in Duitsland, zoals van Pessler en een samenvatting van Haiberlandt in Busahan's Völkerkunde.

Voor het oude Kleefse boerenhuis was de T-plattegrond typisch. Heel Middelaar was vóór 1944 zowat in die trant gebouwd met laag aflopende daken en wolfseinden. Het huis van de familie Nagels, vóór 1945 in de Spoorstraat tegenover het huis van de heer Steinmann, was nog een vrij zuiver voorbeeld. Men treft dit type aan in een deel van Gelderland, in het oude Kleefse gebied en in mindere mate in Noord-Limburg tussen Gennep en Venlo.

Van het burgerhuis vindt men in Gennep weinig merkwaaardige restanten. Dat van de heer A. Peters in de Niersstraat en van de familie Elemans in de Molenstraat zijn representanten. Ook heeft de Zandstraat nog enkele heel aardige gevels. De stadsbouw' is heel merkwaardig. Wat dat betreft biedt Gennep een Oudgelders beeld: het marktplein, waar het raadhuis zich bevindt, ontstond door een verbreding v-an de hoofdweg, evenals dat nog in Geldern en Susteren (voorheen Opper-Gelder) wordt aangetroffen. Men moet daarbij denken, 'dat de oude handelsweg liep van de Drie Kronen langs Gennepershuis naar de Markt, dan door Zandstraat, Emmastraat en Bredeweg. Waarschijnlijk is de omwalling, waarvan de schamele resten nog de ligging aangeven, van latere tijd. Het Stadhuis is gebouwd op de plaats, waar reeds een vorig raadhuis heeft gestaan, zoals uit de opgravingen bij de restauratieplannen in 1939 is gebleken.

De steden waren in het gebied van Neder-Rijn en Niers, machtig, wat mede kwam door de eigenaardige samenstelling van de Kleefse Staten. De adel stierf er uit, telde in 1803 nog slechts drie geslachten en de geestelijkheid ontbrak in het college reeds vóór de Reformatie: *Dux Cliviae papa est in terris suis!*

Voor de opbouwen maatschappelijke geschiedenis van de oude Gennepse gemeenschap dient gelet te worden op de toenmalige staatkundige verhoudingen. Kleef kwam reeds in 1614 met Mark aan Brandenburg en bleef van het overige gebied der Hohenzollern (Brandenburg-Pruisen) tot de vorige eeuw door de ligging geheel afgescheiden. De Staten konden door dit isolement proberen zich te handhaven, maar de Keurvorsten waren ingesteld op 't *Ostelbische*", een landbouwgebied met groot grondbezit, waar de Guts'besitzer O.a. het "Zwangs- und Zuchtigungsrecht" had, terwijl hier de adel vrije boeren naast zich had , terwijl hier de adel vrije boeren naast zich had en met de steden de staten vormden.

De enige mij' bekende edellieden uit het oude Graafschap Gennep in de 17e eeuw zijn Otto Baron van Gent op Zelder en ,Gijsbert J. van Vitinghof op Kasteel Heijen.

Het verzet tegen de Pruisische geest bleek o.a. bij, de belastingheffing tegen de privileges in. De rechtstreekse Koninklijke heffing, de zogenaamde "peraequatie", moest in het kadaster een grondslag vinden. Omstreeks 1725 zijn. daartoe kadaster en hyp. register tot stand gekomen, waarvan het Gemeente-archief een fraai exemplaar, in varkensleer gebonden, heeft, waarschijnlijk het oudste van Nederland. Vanwege de belastingen en de dienstplicht zijn velen weggetrokken en is Gennep eeuwen geremd geweest in zijn ontwikkeling.

Ook de strijd om het molenreclit en het Kleefs landrentestelsel zouden voor de sociale geschiedenis van Genneps verleden dienen te worden nagegaan. Een belangrijk stadsrecht in het Kleefse was, dat een half uurgaans van de wallen der stad: geen ambacht mocht worden uitgeoefend.

Omtrent het kerkelijk leven zijn wij beter ingelicht. Ook hier heeft Deken Creemers veel verzameld. Voor zover ik mij, herinner, spreekt hij niet van de oorsprong der kermis. Deze zal verband geïhouden hebben met het feest van Sint Victor van Xanten, een heilige, wiens feest 10 October wordt gevierd, maar in het Roermonds tijdeigen ontbreekt. Evenmin heb ik

gevonden de wijding der Hemony klokken (1646, en 1652), die gelukkig behouden bleven. Door de verwoesting in 1945 zijn nieuwe gegevens gevonden. Dr Glasema en A. van Rijswijk hebben er over geschreven. Vermoedelijk is de parochie ouder, dan aanvankelijk is verondersteld. Een bron uit de 13de eeuw meldt 400 communicanten: Mook en Heijen behoorden er toen bij. Ik heb deze losse kanttekeningen. gemeend te moeten maken in de hoop, dat nog eens een goed historicus zich aan een nieuw onderzoek en geschiedschrijving van Gennep zal willen gaan wagen. Hij moge dat echter doen in eerbiedige nagedachtenis voor het prachtige werk van Deken Creemers waaraan hij, relatief niet veel zal kunnen toevoegen.

## **Gennep aan het t einde der 1e eeuw**

Hoe moet men zich Gennep in de tweede helft van de 19de eeuw voorstellen? De stad lag aan het kruispunt van de spoorlijn Boxtel-Wezel en de 'Rijksweg Nijmegen-Venlo. Het grootste deel der bevolking woonde nog binnen de oude omwalling. Voorhoevepark en Genapium ontbraken. Molensstraat en Heijenseweg hadden maar enkele huizen. De omgeving was, buiten de kom van Ottersum en Aaldonk hoofdzakelijk woeste grond, die later door Jaeger en Kuhn tot ontginning kwam. Op de .Jansberg lag een bezit van de Duitse Johanniter Orde, welk riddersgoed, waarschijnlijk een. jachtslot, in verval was en omtrent de eeuwwisseling is geliquideerd om alleen in de naam voort te leven. Daarnaast bestond het oude landgoed Zelder, waarvan de gebouwen aangeven hoe ver in het verleden hier reeds een vestiging van betekenis stond. De ambachts-gilden, die met de Franse Overheersing teniet waren gegaan, hadden gebloeid, zodat wij; weten. dat hier ambachtslieden, middenstanders, van ouds gevestigd waren. De klei werd verwerkt tot potten; de naam "pottenhoek" voor de Bleekstraat en omgeving wijst op de oude herkomst, evenals voorwerpen van oude pottenbakkersvonst uit de streek in musea. Aan de verlengde Schoolstraat, de "groes", schijnt een touwslagerij te hebben bestaan, waarschijnlijk hennep verwerkend. maar nadere gegevens ontbreken. De afleiding van andere plaatsaanduidingen, als b.v. de Kalboersweg en Jasper Jannebrug. zijn mij niet bekend. De nog bestaande molens in de streek, zijn meest uit het tweede deel der 1ge eeuw, toen van der Steen en anderen in het Nederrijnse er verscheidene hebben gebouwd. Sedert 1870 trokken vele Nederlanders uit de Oostelijke provincies op jonge leeftijd naar Duitsland', vooral het Ruhrgebied, een verschijnsel, dat wij' langs onze gehele Oostgrens aantreffen, gevolg van de verrassende snelle opkomst van het Duitse Tijk met zijn nieuwe industrieën. Vele' grensgangers werkten in Goch en omgeving op steenfabrieken en spoedig bij Jurgens' margarinefabriek. Goch telde toen 15 tot 20% Nederlanders onder zijn inwoners. Duits geld werd algemeen gebruikt in Gennep, zodat men bij een gang naar post- of belastingkantoor eerst .ging wisselen. De spreektaal was aan weerskanten van de g:rens dezelfde.

Was Gennep door Dekenaat en Kantongerecihtszetel, een belastingkantoor en notariaat een administratief centrum geweest, een bestuurlijke opleving had de vestiging van de Noordhrabants-(Duitse Spoorweg gebraciht, die in de voormalige "keet" van de aannemer, thans missiehuis, haar directie had, terwijl in de "loods" een grote werkplaats was gevestigd voor herstel van materiaal. De meeste der latere industrieën van het Maas- en Niersstadje zijn uit de NBDS voortgekomen. De meubelindustrie kreeg veel arbeiders uit de meubelmakers en capitonneerders van de werkplaats, de Maasbuurt (Zuid-Ooster) is een dochter, de papierfabriek werd in de voormalige gebouwen gevestigd.

De NBDS heeft intussen slechts een korte bloei gekend, toen met de Vlissingen route in de kortste tijd Berlijn-Londen kon worden bereikt. De maatschappij had de zwaarste macihines dier dagen, die nog lang een sieraad onder het rollend materiaal der N .S. zijn geweest. De locomotieven der onderneming ,reden de expres-treinen van Boxtel naar Osnabruck om

aansluiting op Berlijn en Hamburg te geven.~ waren in die dagen nog al wat spoorwegmaatschappijen, die met elkaar wedijverden. Toen er meer samenwerking kwam, raakte de NBDS op de achtergrond, werden de verbindingen over Bentheim en Venlo bevoorrecht. Een poging de spoorweg via Boxtel-Turnhout naar Antwerpen door te trekken is gestrand. De sfeer was zeer gemoedelijk, oude Gennepenaren kunnen prachtige verhalen doen over leutige voorvallen, die niet steeds de indruk geven van een erg commerciële en efficiënte werkwijze! De NBDS was zo dominerend, dat het jubileum van President-Directeur Voorhoeve in 1897 een algemeen plaatselijk feest werd van grote opzet.

Vele grotere huizen zijn destijds voor de hoofdamttenaren gebouwd, zoals Spoorstraat 156 en 160, het politiekantoor, de villa van de heer Smeets. Aan de Heijenseweg bij de overweg lagen de woningen der grensbeambten, in het middelste woonde de verificateur (Heijenseweg 11), daar werd Prof. Dr Belger, het latere hoofd van de veterinaire dienst geboren. De latere volkenrechtsg geleerde, in 1947 Commissaris-Generaal in Indonesië, Prof. Dir J. Verzijl, was in Gennep de bruidegom.

De buitenlandse exprestreinen brachten, mede door de douane-;behandeling, welke enige tijd vergde, heel wat vertier. Voorts passeerden hier vele bedevaarttreinen naar Kevelaer. Hotel Verzett, thans inspectiegebouw, in de Niersstraat, was toen up to date en het leven op het station een bron van inkomsten en ,bekijks. Men verkocht er talrijke snuisterijen aan de doorgaande reizigers.

Vele bekende personen zijn hier langs gereisd. Op het perron van Gennep vernam de Duitse Keizer Wilhelm II op weg naar Engeland in 1906 de geboorte van zijn eerste kleinzoon. De spoorlijn was de verbinding met de buitenwereld, waarbij men moest overstappen voor Nijmegen in Beugen. De postkoets van Janus de Haan (die op 101-jarige) leeftijd stierf!) had het moeten afleggen tegen de „snelle ijzeren rossen". De ouderen zagen er geen been in te lopen naar Nijmegen, de jongeren begonnen met fietsen. Jetten bracht de eerste rijwielen op de markt, met zoveel succes, dat omstreeks 1900 een wielclub "Limburgia" onder voorzitterschap van A. Nelissen bestond. Tegen dat fietsen hadden de oudere mensen toen wel heel veel bezwaren, zodat menige fietser onheus werd bejegend, terwijl de clergé stelling nam tegen vrouwelijke pedaalridders!

Het Gemeentebestuur was een erefunctie; alleen de Secretaris Geenen, later van Grunsven, die tevens Burgemeester van Ottersum was, had er een dagtaak aan. Deze laatste is de vader van de Burgemeesters van Heerlen en Horst. Van 1891 tot 1914 droeg Th. Peters de ambtsketen.

De Wethouders en Raadsleden bleven in het algemeen niet heel lang in functie; uitzonderingen waren Burgemeester Peters, die tegelijk raadslid was, en J. D. J. Hermsen, die van 1871 tot 1917 onafgebroken tot de vroege vadersen behoorde, waaronder verscheidene perioden als wethouder!

De bevolking telde maar ongeveer 2000 inwoners. In de Raad&vergadering van 21 Mei 1896 werd aan de Hoge Raad van Adel gevraagd het oude wapen der Graven van Gennep als Gemeentewapen te mogen voeren, omdat men er geen had. Waar de groen-witte stadskleuren vandaan komen, is mij onbekend.

De begroting der gemeente haalde de vijf cijfers niet, terwijl het onderhoud der wegen grotendeels geschiedde met handen sp8Jldiensten. Deze zijn in 1900 afgeschaft; het laatste kohier omvatte ongeveer 700 dagen handdienst, en aan spandiensten: 95 dagen met één paard, 10 met twee en 10 met een trekos!

Deken Creemers stierf in 1900 en werd opgevolgd door H. J. F. Joosten, toen Pastoor in Swalmen, die reeds zes jaar later werd benoemd tot Deken van Wijk-Maastricht. Er was toen maar één kapelaan, die rond Pasen een rondg8Jlg maakte voor Kerk en Geestelijkheid, waarbij de boeren verse grasboter gaven. Met de processie versierde men de weg met afgebroken takken.

Het leven verliep heel rustig. De Kantonbode, reeds in 1846 door Noman gesticht in de Zandpoort, in 1880 overgenomen door P. J8J1Ssen en verplaatst naar de Nijmeegseweg, bracht onder de nieuwe naam Maas- en Niersbode een band onder de burgerij, door veel familie-nieuws en ook wat mededelingen uit de grote pers, terwijl nog slechts weinigen een dagblad lazen..

Van sociale zaken en hygiënische zorgen was nog nauwelijks sprake. Toen in 1883 de "oude" dokter Hermans zich uit Haps hier vestigde, was tussen Nijmegen en Venlo, 62 km afstand, geen enkele arts. Duitse geneesheren hadden wat patiënten, maar men hielp zichzelf en een: mensenleven telde niet zwaar. Het Burgerlijk Ambestuur achtte f 25.- voor een operatie bij een ernstige ziekte te veel!

Het onderwijs in de oude school naast de kerk heeft van 1879 tot 1912 onder leiding gestaan van de heer Hilgers, geboortig uit Thorn, die grote sympathie genoot, al spaarde hij bij tijd en wijlen het rietje niet!

De namen van de burgerlijke stand. waren in de wandeling ongebruikelijk, bijnamen en patronymica, als Piet van Nul, dienden als persoonsaanduiding. De omgangstaal was het Zuid-Gelders, behorend tot de Nederfrankische dialectgroep. Van het Limburgs onderscheidt het zich door het ontbreken van de Umlaut en ichlaut; de verlenging van de klinkers ij tot ie tied -, ui tot uu - uut, thus - heeft het met Betuwe, Kleef en Lijmers gemeen. Als schrijftaal is dit dialect weinig gebezigd. Arnold Loeffen heeft het verdienstelijk gedaan; er is veel verwantschap met de bekende Betuwse novellen van Creemers en de verhalen van de Kleefse dialectschrijver Griinewald. De klederdracht der vrouwen was zwart met witte muts, zoals in Oost-Brabant en vroeger in Kleef. Naar ik meen: was vrouwe Willemsen in de Doelen de laatste draagster, omstreeks 1942.

De folklore was omtrent 1900 nog levend, maar begon toen al te kwijnen. Bij huwelijk planten de ~buren de meiboom; in de Gennepheer en De Looi ging een afgezant van het bruiloftspaar de boeren af met een lange stok om de families uit te nodigen. Nam men de uitnodiging aan. Dan werd een lint aan de stok gebonden, op welke wijze men het aantal gasten telde. Met Nieuwjaar werden na de Hoogmis sinaasappels en centen gestrooid voor de kinderen, het eerst aan de huizen van de priesters, het zgn. "groebelen". Palmzondag was er de palmpaas, in Gelderland zoveel beter bekend; met Pasen 't paasvuur, hetwelk de oude heer Smeets nog heeft getracht te doen herleven; wanneer Pinksterzaterdag de meisjes naar de Maaskemp gingen melken, was de laatstkomende de "luilak", die daarmee zuur was; met St. Jan werden St. Janstakken verkocht, afkomstig van de grote notenboom in de Pottenhoek.

Takken met rode roos versierd kostten 10 cent, met duizendschoon getooid 6 cent en zonder smuk 3 cent; de hooitijd ging gepaard met spekkoek, het aardappelrooien met een soort saliemelk; met Kerstmis werd een ham met brooddeeg gebakken, welke traditie 't St.

Norbertusgesticht nog lang in stand hield. Oudejaarsavond tracteerden de herbergiers de stamgasten op worstbroodjes; de lantaarnopsteker zorgde die nacht zijn heilwens.

De Vastenavond werd gevierd, getuige carnavalsliederen uit die tijd, voor zover men niet naar Kleef of Goch toog. De kinderen gingen rond' met rommelpot - vol erwten - en varkensblaas, de ouderen kaapten worsten of haalden deze op. Het Sint Norbertusgilde vierde het feest van de parochieheilige met de "teer", waarop lavenis werd verkregen uit de rijke bezittingen, die sedert aan de kerk zijn gekomen; er waren hele grote broodjes in de vorm van pistolets; voor de kinderen werden zakken met apennootjes, hazelnootjes en kastanjes gevuld, die men ophing en aanstak, zodat de noten er uit vielen.

Voor de kermis bestonden spaarclubs, waar iedere week in het loket je wat werd weggelegd om met velen uit wijde omtrek deze groots te kunnen vieren. De kramen stonden rond het stadhuis op de Markt en voor de huizen in Zand- en Spoorstraat. Het middelste deel was Rijksweg, de zijanten behoorden aan de gemeente. Veldwachter en de omroeperbode moesten opletten, dat men niet op Rijksterrein kwam, want de Ontvanger der registratie en

domeinen kwam zelf zien, of er dan niet aan de Schatkist moest worden betaald, wegens het innemen van Rijksgrond! Men kon koekslaan voor een dubbeltje.

Achter het Stadhuis stond vaak de parade tent van Bakker, een Zeeuws-Vlaming, die Genoveva van Brabant, het doorgezaagd weesmeisje, en dergelijke stukken speelde! De legende wil, dat een der medewerkers, die een schavuitenrol vervulde, niet buiten kon komen na afloop, omdat hij opgewacht werd! Men danste op blaasmuziek.. zoals die van Opel uit Xanten; 't dansgeld werd met een. soepbord opgehaald, als de dans halverwege was. Ontspanning vond men in uitstapjes naar het Wald; 's Zondags werd na de kerk op de jensbaan - een soort biljart - gespeeld, voor welk spel de Stadsherberg wellicht het laatste apparaat bezit. De "piel en bög" was een geliefkoosde sport, waar de notabelen met andere burgers elkaar troffen. "St. Norbertus" in de doelen van van Bergen is er nog een overblijfsel van.

Een ander spel destijds in trek was het beugelen. Voorts was zeer geliefd het "krebke smieten" (strepen trekken): een streep werd getrokken met een vierkantje eraan, waarbij men centen gooide over de lijn, op de lijn en in de hut. De Politie ging 't als hazard tegen. De Koninklijke Marechaussée, die tot 1900 haar kazerne in het huidige slachthuis had, stond de Gemeenteveldwachter ter zijde in 't nistige steedje. De oude Nul van Bergen, grootvader van de huidige Hotelbezitter, liet toen de kazerne tegenover zijn café bouwen, waar nu garage Jetten. is. Voor de tijd was het zo "model", dat deze als voorbeeld diende voor de kazerne in Boxmeer.

De Kerkelijke Harmonie Unitas et Fidelitas, reeds uit 1818, vormde met haar festivals een grote attractie. Een spoorwegfanfare omtrent de jaarwisseling, heeft zich er naast niet kunnen handhaven. In Gennep heeft men altijd veel van muziek gehouden. De componist van volksliederen P. J. Wierts is er geboren.

## 1895.1914

Omstreeks 1900 is een opleving in Genneps veste. Enige industrie begint zich te ontwikkelen. Enkele heren, onder wie A. Peters en Grutters, gingen met zekere Miekina uit Geleen in 1895 een vennootschap aan tot stichting van een moutfabriek. Mickina liet bij zijn overlijden alleen een dochter na. Frans Beckers uit Goch, die na vele omzwervingen bij de Duitse Marine, een smederij. en constructiewerkplaats had gesticht aan de Zandpoort, kocht het bedrijf op. Als directeur is zijn naam in den lande 'bekend geworden, voornamelijk door de Lutinaffaire. In de Napoleontische tijd zou een grote goudschat aan boord van de "Lutine" bij Terschelling in de grond zijn geboord en nog steeds niet teruggevonden. Beokers construeerde een soort boortoren en plaatste met medewerking van het dagblad De Telegraaf een groot aantal aandelen dezer goudmaatschappij. De pogingen zijn vruchteloos,gebleven. Leonard Huizinga heeft in "Tien glazen wijn" een aardig tafereeltje weergegeven. Ook in de moutfabriek bleken grote financiële risico's te bestaan: het gebouw brandde driemaal af! Begin 1898 kwam de heer Steinmann uit Hengelo op de .gedachte de oude Genneper watermolen in de Niers, die de ruïne was van een oude graanmolen, in 1884 afgebrand, tot nieuw leven te brengen. Hij vond de heer Kooy te Arnhem bereid deze van de Erven van den Bogaert over te nemen, waarna ook met de gemeente onderhandeld werd over de aangrenzende grond. Zo werd aan de Niersbrug door de heren Kooy en Steinmann de fabriek gesticht, die als Genneper Molen een gevestigde reputatie heeft gekregen. De heer Frans van Bergen stichtte later de Meubelfabriek van die naam.

Nu de nijverheid in Gennep begon te aarden, kwam er meer belangstelling; vooral een elektrisch net en een verbinding met Nijmegen werden begeerd, maar met beide ging het niet snel. Achtereenvolgens werd voor electriciteit concessie gevraagd door de "Phaëton" te Nijmegen (1899), Pechtold in Boxmeer (1900), Haaxman in Rotterdam (1901), doch het bleef bij plannen. In 1900 wilde R. H. Lyssonius de Waal in Brussel medewerking voor een elektrische tram Nijmegen-Venlo, maar de raad aanvaardde het voorstel maar ten halve: men wilde tien jaar met f 300.- de exploitatie subsidiëren, maar een renteloos voorschot van f 500.- was te veel! Ook een tweede poging van de GeldersLimburgse Buurtspoorweg Maatschappij mocht niet slagen. Gennep begon zich bewuster te worden van zijn centrum-positie: er komen tot stand een: loschool (1908), een bewaarschool (1906) en twee tekenscholen (1911); toen de oude school naast de kerk werd verlaten. kreeg deze bestemming als barak voor besmettelijke ziekten (1909), hetgeen vooral nodig werd geacht door het groot aantal landverhuizers uit Oost-Europa, dat via ons grensstation op doortocht ging naar de Nieuwe Wereld en vaak in observatie zou moeten worden genomen. Dat is achteraf niet zo'n vaart gelopen! Inmiddels had zich hier in 1905 de Arts Stiemens gevestigd, die met de Zusters overeenkwam op dezelfde plaats wat tbc-patiënten te verplegen, waar aan uitzending destijds niet veel werd gedacht. Aldus ontstond het sanatorium "Mariaoord", dat later ruim 100 verpleegden telde en pas in 1945 naar Rosmalen (N.B.) werd verplaatst.

In de personen, die leiding gaven, kwamen mutaties. In 1913 werd Burgemeester W. Wolters geïnstalleerd, als opvolger van Th. Peters. Met hem kwam de eerste "beroepsburgemeester" met alle voor- en nadelen van dien aan het bewind. Hij was een Nijmegenaar, die na vele omzwervingen, o.m. aan het Hof van Koningin Carmen Sylva van Roemenië, een rustiger werkkring ter secretarie van Ewijk had gevonden. De oude wethouder Hermsen installeerde hem als vijfde burgervader in successie, die hij gekend had. Inmiddels had 1 Januari 1905 secretaris W. H. Ards uit Zevenbergen de vorige functionaris, van Grunsven, opgevolgd en A. J. v. d. Bogaert in 1912 het schoolhoofd Hilgers.

Na het vertrek van Deken H. J. F. Joosten in 1906 ging de Kerkelijke leiding over op de latere "Mgr" Wouters, te voren pastoor van Meyel, doch slechts korte tijd, want reeds in 1911 werd hij pastoor van de St. Servaas, later Deken, van Maastricht. Pastoor A. Joosten van Belfeld kwam in het Gennepse Dekenaat zetelen.

In 1914 brak de oorlog uit, die voor jaren een scheiding bracht met het Oostelijk gebied. De gasaansluiting aan Kleef, door de firma Mentrop-Esser aldaar ontworpen en waarover einde 1912 de onderhandelingen werden gevoerd, werden afgebroken. Aan de vooravond was de zo begeerde verbinding met Nijmegen tot stand gekomen.

De "Maasbuurt-Spoorweg", dochter van de NBDS heeft een geschiedenis en voorgeschiedenis, die met Genneps welzijn nauw is verbonden. H. J. Donker heeft in een gedenkschrift "Van railverkeer tot autodiensten" in 1948 deze te boek gesteld. Die prachthistorie bestond uit de diligences van Van Gend & Loos en de "auto-omnibusdienst" Gennep--Plasmolen-Nijmegen van F. v. d. Grinten, welke laatste gereden werd met oude bussen met imperiaal, overgenomen van Londen. De stichting van de MES werd voorbereid op het kantoor der NBDS, de aanleg ontworpen door het technisch Bureau Van Hasselt en De Koning. De eerste Directeur was J. M. Voorhoeve, de tweede in 1918 L. G. Wolf. De sfeer uit de eerste tijd deed in menig opzicht aan de NBDS denken. 31 Mei 1913 had de officiële opening plaats. Slechts enkele jaren heeft 't bedrijf gerendeerd', maar velen hebben er een werkkring gevonden, voor Gennep bracht het nieuwe welvaart en bestaansmogelijkheden.

## 1914-1924

De oorlog 1914-1918 bracht veranderingen en problemen. De ligging van de



grens met de bebouwing erlangs op verschillende plaatsen was voor velen een grote verleiding tot verboden vervoer en menig O.W.ers, oorlogswinstmaker, deed er zijn voordeel mee. Het verboden vervoer geschiedde op zo grote schaal, dat men de Hamse brug bij de Dam over de Niers ging afbreken. Bekend is hoe personeel van de NBDS kans zag een wagen met dubbele wand te gebruiken. De legering van gemobiliseerden bracht wat drukte. Aanvankelijk ging het vrij rustig. De gemeente verschaftte in 1915 een bijdrage aan het waterschap van de Niers in de afkoop van het stuwrecht onder beding van een rechtstreekse uitweg naar Ottersum door de weide van Willemsen; in 1916 werd de eerste actie gevoerd voor drinkwaterleiding.

In de volgende jaren begon de druk van de oorlog meer merkbaar te worden: in Januari 1917 werd met Ottersum samen een levensmiddelenbedrijf gesticht, dat geen groot succes is geworden. De "eenheidsworst" gaf aanleiding tot veel critiek en commercieel ging het niet best! De opkomende werkloosheid: leidde in 1918 tot toetreding tot 't Rijkswerkloosheidsbesluit. 20 December 1918 verzet de Raad zich met algemene stemmen in een motie tegen annexatie door België.

Wanneer voor het eerst naar algemeen kiesrecht in September 1919 een nieuwe Raad wordt gekozen, die in verband met de stijging tot bijna 3500 inwoners, uit 11 leden gaat bestaan, wacht het Gemeentebestuur een zware taak. Geurts en Coolen, beiden van de Nijmeegseweg, worden wet!houders, zij hebben in 1920 heel wat te regelen. Het levensmiddelenbedrijf werd geliquideerd met een voor die tijd groot nadelig saldo, van bijna f 6000.- Aan de grensarbeiders werd in verband met de devaluatie van de Duitse Mark een Markentoeslag betaald, die de Gemeente veel kostte, ofschoon het Rijk 50% terugbetaalde. Een fusie tussen de twee tekenscholen mislukte. Men vond onderwijl tijd voor nieuwe initiatieven: in 1920 wordt in de voormalige Marechausséekazerne het slachthuis geopend, in 1921 besloten tot de stichting van een gemeentelijk stroom-distributiebedrijf. De woningnood werd bestreden door de bouw van het Voorhoevepark, zo genoemd naar de President-Directeur van de NBDS. De toestanden waren niet rooskleurig: de NBDS, die geweigerd had aan de fusie met de andere Ned. Spoorweg-Maatschappijen deel te nemen, werd in 1922 failliet verklaard en in 1925 geliquideerd, waarbij de N.S. het grootste deel van de onderneming kocht. De Notulen van de Raad rond 1922 bevatten klachten over bedelen.

De Linkervleugel uit het politieke leven manifesteert zich in Gennep. De religieuscommunistiche Predikant Ds Kruyt is zelfs lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal geweest; is de vader van de bekende concert-pianist Woodenberg, de latere "Verwalter" van het NVV in de 2e wereld-oorlog, richtte in Gennep een afdeling van de S.D.A.P. op, die ook later als Partij van de Arbeid, doorlopend een of twee raadszetels heeft gehad Daartoe behoorde Mevrouw Hendriks-Buiteman, die jaren het vrouwelijk element in de Raad vormde. In de eerste tijd was de strijd fel.

Erg vooruitstrevend op maatschappelijk gebied was men in die dagen in Gennep niet. Het verzoek van de arts Stiemens met 80 handtekeningen om een badhuis, werd door de Voorzitter van de Raad gecommuniceerd met de mededeling, dat hem bij een onderzoek was gebleken, dat 25 ondertekenaars nog belastingschuld hadden! Wanneer Ir. Noorman uit Amersfoort in 1924 een plan voor drinkwaterleiding heeft ontworpen voor 65 gemeenten van Oost Brabant en Noord-Limburg moet dit wegens de malaise worden afgewezen, en voor een combinatie der 3 landelijke centra Gennep, Boxmeer en Cuijk, is het jaar daaropvolgend ook geen voldoende steun te krijgen.

**1924.1940**

De jaren vóór de tweede oorlog zijn aanvankelijk weinig voorspoedig geweest, maar geleidelijk kwam kentering en aan de vooravond van de nieuwe wereldbrand waren gunstige voortekenen.

De Spoorwegen begonnen met een geleidelijke terugtocht uit Gennep. Administratief personeel werd overgeplaatst, wat later werden werkplaats en locomotief-depot opgeheven. Het trein-personeel is nog wat langer gebleven. In 1924 werd door samenwerking van N.S. en M.E.S. Genapium gesticht. De Oud-N.B.D.S.-ers hebben zich steeds met Gennep blijven verbonden voelen en in een verenigingsverband reünies georganiseerd.

Ook de Maasbuurt maakte slechte tijden door, een vinnige concurrentie van ongereguleerde bussen bedreigde het bedrijf; eerst langzamerhand trad de overheid regelend op en wist de M.B.S. de concurrenten af te kopen. Triomfantelijk reed de nieuwe Directeur Schaffers 't laatste busje zelf Gennep binnen. Voor een tiental jaren waren de vertrouwde stoom trammetjes weer monopolisten.

In 1926 trof Gennep een nieuwe ramp in een watersnood, heviger dan ooit tevoren. De Maas had destijds meer de gewoonte uit de oevers te treden, doch ditmaal kon men met roeiboortjes door de Zandstraat varen, alleen Markt en overweg staken als eilanden er boven uit, de schade was groot. Voor een Maasdijk naar Heijen wilde het Rijk geen steun verlenen. Dat is achteraf begrijpelijk, omdat met de Maas-kanalisatie het gehele probleem voor Limburg en Brabants Maas:kant opgelost werd. Van: Duitse zijde werd de Niers-kanalisatie aan de orde gesteld. De meest belanghebbende was Goch, dat zijn industrie aan een goede vaarweg zou helpen. Het plan beoogde tevens normalisatie door de Niers ten noorden van Zelder en ten Zuiden van Nergena recht te trekken. Berlijn gaf zijn fiat, maar Den Haag wees zijn aandeel af. Aan Nederlandse zijde zou hoofdzakelijk Gennep er mede gebaat zijn geweest.

Pasen 1926 vierde Deken A. Joosten zijn 40-jarig priester-jubileum, waarbij de Parochianen het H. Hartbeeld aanboden. Kort daarna, 14 April, stierf hij. Melicks Pastoor H. Kreyelmans, geboortig uit Nederweert, werd zijn opvolger.

Een van diens eerste daden was de overgang van de lagere school tot bijzonder onderwijs te beperken (1927). De Tekenscholen waren uiteindelijk tot een fusie gekomen, maar de liquidatie der Patronaatstekenschool kreeg pas haar beslag na enkele bewogen debatten in Genneps Raad.

Het R.K. Sanatorium Mariaoord breidde zich belangrijk uit en bood plaats aan meer dan 100 patiënten. De Arts Stiemens, daarbij gesteund door zijn echtgenote, Mevr.

Stiemens-Hopman, die ook als schrijfster enige bekendheid verwierf, stelde zijn vermogen in dienst der volksgezondheid, stichtte er naast nog een nazorg-inrichting Zonlichtheide, om herstellende patiënten weer langzaam in het arbeidsproces in te schakelen, een navolging van het Franse "Claire-vivre" in Salignac (Auvergne). Mooie gebruiksvoorwerpen, getuigend van smaak, werden in de "Nazorg" gemaakt.

Toen in latere jaren grote behoefte aan meer verpleging van patiënten ontstond, werd Zonlichtheide tot een tweede Sanatorium. De medische staf van vier of vijf medici-assistenten en vele andere helpers deed denken aan 'n bedrijf. Stiemens' dochter behaalde als eerste vrouw in Amsterdam de gouden medaille der faculteit. De humanistische instelling van deze kring kon niettemin in bepaald opzicht een ideële disharmonie met het emanciperend Rooms Katholieke saamhorigheidsgevoel niet vermijden.

Het Directiegebouw der NBDS kreeg in die dagen ook een nieuwe bestemming: het werd het noviciaat der Paters van de H. Geest, welke voor ons land jonge missieorde aldus ook in

Gennep een "missie-huis" kreeg. Bagamoyo en andere missies zijn deze orde toevertrouwd. De Elzasser Pater Lütenbacher was de eerste Overste.

Door de nieuwe bestemming van de "Keet", moest ook de Belastinginspectie een ander heenkomen zoeken. Voor een tiental jaren werd het huidige politiebureau aan de Heijenseweg het onderdak tot aan de vooravond van de tweede wereldoorlog het oude Hotel Verzett van Gemeentewege werd ingericht. De down-periode 1926-1934 deed uitzien naar betere bestaansmogelijkheden, die werden gezocht in de richting van industrialisatie. Gennep Omhoog werd daartoe in 1928 opgericht en organiseerde twee grote tentoonstellingen, de EGA in 1928 en de TWEGA in '30, om de aandacht op Gennep met zijn stevige middenstand te vestigen en te proberen industrie en vreemdelingenverkeer te trekken. De vee- en paardenmarkt (1928-1936) werd een mislukking.

Verbetering van de hygiëne houdt de vroede vaders weer bezig. Geleidelijk begint de riolering, die in 1931 door een rioolgemaal aan de Bleek wordt verbeterd. Het Rijksbureau voor drinkwaterleiding brengt een advies uit tot aansluiting bij Berg en Dal, hetgeen tot beroering aanleiding geeft. Een petitie, die zelfs door Deken Kreyelmans was getekend, verzoekt verwerping van het plan, wat ook geschiedt. In 1929 werden voor het eerBt huizen onbewoonbaar verklaard. In 1936 wordt het Groene Kruisgebouw geopend. Ondertussen gaat 't nog niet naar wens op economisch gebied;

1929 is het crisisjaar, waarbij o.a. de Gennep Molen een zware tijd doormaakt; de Maasbuurt moet in het begin van de 30'er jaren o.m. door Gemeente-subsidies in leven worden gehouden. De steunregeling verslindt grote bedragen, terwijl de welstand Jaag is, ver beneden soortgelijke plaatsen, als Boxmeer en Cuijk; tenslotte wordt werkverschaffing opgezet, waarvan Gennep als vrucht in 1933 het voetbalpark Vitesse verkrijgt, maar velen moeten aan de Maasnormalisatie gaan werken onder ongunstige omstandigheden, zodat Niftrik een berucht oord wordt. Lonen van 15 gulden zijn in het vrije bedrijf regel in die dagen.

Omtrent 1934 komt kentering. De opkomst van het Duitse Nationaal-socialisme doet verscheidene Joden emigreren, die de oude Joodse kolonie in Gennep komen versterken. Dit in Limburg vrij: zeldzame ras had, buiten de Mijnstreek, slechts in de oude steden Maastricht, Venlo, Roermond en Gennep representanten. In Gennep woonden er omstreeks 1939 bijna vijftig Hier waren er al van ouds, bijvoorbeeld de familie Andriessen, reeds meer generaties; in de Kerkstraat was de synagoge. Omstreeks 1934 stichtten Duitse Israëlieten de textielindustrie DACO en Kann en Co.

In deze tijd begint Smeets /handwerk In 1936 doen de heren Rijssenbeek:en Wahle in de oude werkplaats een nieuwe Papierfabriek Gennep verrijzen, die zou uitgroeien tot de grootste industrie van de Gemeente. Gennep moderniseert door verbetering der wegen, die straatnamen krijgen; de wijknummering wordt door straatnummering vervangen, de kermis" geconcentreerd op de Markt en het huidige Wilhelminaplein, waar toen nog niet de garage Jetten was gevestigd. Om Gennep aantrekkelijker te maken wordt gepoogd de Spoorbrug ook voor wegverkeer te doen dienen, wandelwegen naar Gennepershuis en langs; de Niers aan te leggen, zonder succes.

Einde 1937 sterft Burgemeester Wolters en 1 Mei 1938 wordt schrijver dezes benoemd. Secretaris Ardts wordt twee maanden later opgevolgd door J. J. Martens.

In de zomer 1938 neemt het Kerkbestuur de ULO over, die in een jongens- en een meisjesschool wordt gesplitst, de heer van den Bogaert gaat heen als hoofd. De De.kenale Mariafeesten ter gelegenheid van de toewijding geven aanleiding in 1938 tot stichting der kapel voor Maria, Hulp der Christenen, aan de Verlengde Schoolstraat.

In 1939 besluit de Raad tot overdracht van het Gemeentelijk Electriciteitsbedrijf aan de PLEM en stichting met de daaruit verkregen gelden van het waterleidingsbedrijf, hetgeen juist

voldoende zou zijn. Helaas zijn Gedeputeerde Staten ingegaan op het advies van Ir Krul,

Directeur van het Rijksbureau, dit plan, zelfs onder verplichting van inbrengen in de nieuwe N.V., af te wijzen, waardoor N. B. aan dit bureau is te danken, dat meer dan 10 jaar later nog geen drinkwater aanwezig is!

Dat jaar vierde de Koninklijke Marechaussee haar 100-jarige vestiging in Gennep!

Sinds 1934 is de teruggang in inwonertal weer overgegaan in een stijging, waar bij vele vreemden hier kwamen wonen. Januari 1941 was de meerderheid der bevolking elders geboren, een verschijnsel, wat slechts enkele gemeenten in ons land kennen. Naar geboorteplaatsen der bevolking gerangschikt, volgen in aantal op Gennep: Ottersum, Bergen, Nijmegen, Mook, Groesbeek, Oeffelt en Rotterdam; de overigen blijven beneden de 30.

## **De Tweede Wereldoorlog**

De militaire verdediging "Maas Noord" had een serie versperringen ontworpen tussen grens en Maas, die bij de Mobilisatie van 1939 werden aangebracht. Op 8-9 Mei werd een poging gedaan de Niers onbevaarbaar te maken, maar de nacht van 9 op 10 Mei bracht onheil. Die avond kwamen alarmerende berichten binnen. Inmiddels had Oberlt. Walther der Duitse Weermacht, gelegerd in Asperden, een aantal Duitsers en NSB'er~ in uniform der Koninklijke Marechaussee gestoken en zich in de strijd met het volkenrecht vermomd in vijandelijke uniform van de brug meester gemaakt. De groep was van de Veedijk naar de molen aan de Heijenseweg gegaan tegenover de boerderij. van Martens en vandaar naar de brug: voorop en achteraan pseudo-Marechaussees, die in hun midden als waren het krijgsgevangenen, enige Duitsers mede voerden. De wacht werd aldus op een dwaalspoor gebracht en overrompeld, de lont van de springlading verwijderd. Deze wacht trof schuld, want de order was, dat niemand tussen zonsondergang en zonsopgang mocht worden toegelaten. In het proces-Mussert is dit verraad ook ter sprake gekomen. Spoedig reed een pantsertrein binnen. De wissels stonde in onveilig, maar werden omgeschakeld. Een telefoontje aan de kantonnementscommandant in St. Anthonis werd voor ongelooflijk gehouden. De trein reed de brug over en maakte een schier onherstelbare bres in de Peel-Raamstelling. Een verraderlijk element uit eigen burgerij fungeerde de komende dagen als stationschef. De troepentreinen reden af en aan.

Bijna 100 Gennepenaren waren gemobiliseerd, onder wie een groep als vrijwillig landstormluchtwacht op de Moutfabriek. Twee, beiden reserve-officieren, sneuvelden: Hans Stiemens op Iepenburg (bij, den Haag) en Willy Theunissen op Rozenbrug (bij Brielle). De eerste is later postuum onderscheiden met het bronzen kruis.

De Koninklijke Marechaussee, die de clandestiene zender "Lombok" nog in werking hadden gesteld met /het bericht op vaste tijdstippen van "Hier Lombok, storm uit het Zuid Westen", wisten te ontkomen. De meeste manschappen van de Brigade Gennep zijn in Engeland terechtgekomen en hebben aan de formatie van het bevrijdingsleger deelgenomen.

De eerste maanden verliepen zonder emmge moeilijkheden. Een nieuwe politie werd gevormd onder de sergeant-majoor F. de Jager (afkomstig van de ontbonden Militaire Politietroepen), aan wiens tact Gennep veel te danken heeft gehad. In de oorlogsdagen had bij na een soortgelijke overval als die van Gennep, op de spoorbrug Neerbos kans gezien deze alsnog te door springen, reden waarom ook hij later het bronzen kruis verwierf.

Zonder één dode met enkele schermutselingen, was Gennep 10 Mei 1940 gevallen.

Zelfs wilde het toeval, dat de bezetter enige maanden aan de gemeente in exploitatie gaf een

militaire brug over de Maas, die veel gebruikt werd, te meer, omdat vele ponten tot zinken waren gebracht.

De NSB begon de kop op te steken onder leiding van een kringleider in Mook, maar de meerderheid van de burgerij bleef het vaderland trouw. Slechts eenmaal, 17 Augustus werd een grote betoging door de "hou-zeè-ers" georganiseerd op het Marktplein. Op de muur van de begraafplaats, juist nog zichtbaar was de waarschuwing gekalkt: "NSB, juich niet te vroeg, hier is nog plaats genoeg", wat tot heftige reacties aanleiding gaf!

Onder het personeel van de gemeente, de distributie en de politie was geen enkel verkeerd element; in geheel Noord-Limburg 'bestond ongekeerde saamhorigheid: en gemeenschapszin. Toen in September 1941 de Gemeenteraden hun werk moesten staken, was dit in Midden- en Zuid-Limburg aanleiding voor verscheidene Burgemeesters ontslag te vragen.

De ambtgenoten van tien aangrenzende gemeenten in de kop Van Limburg, rond Venray en Gennep gelegen, besloten gezamenlijk na rijp beraad te proberen zich als Nederlandse leiders der hun toevertrouwde bevolking te handhaven, waarbij maandelijks en soms nog tussentijds overleg werd gepleegd.

Aanvankelijk verliep de bezetting vrij rustig; zelfs was het toen voor een aantal winkeliers een gulden tijd, omdat ze deze meenden te kunnen gebruiken voor leveranties aan Wehrmachtsgeliefde en Zoll-beamten onder dekking van de bezetter! Maar langzaam begon de greep van de vijand vaster te worden. Het requireren van bepaalde voorwerpen was wel onaangenaam, maar kon nog onder het landoorlog. reglement worden gebracht. De ingediende bezwaren tegen SS-affiches bleven een voorspel. In 1942 werd een begin gemaakt met de vreselijke deportatie der Joden. Op 25 Augustus ,gaven zes hunner gevolg aan de oproep zich in Maastricht te melden. De zwarte dag kwam echter pas op 10 April 1943, toen alle nog hier verblijvende Joden zich in het kamp Vught moesten melden. Het was een triest gezaht, deze uittocht. Onder het zingen van: "Adieu, wij' moeten elkander groeten" namen zij aan het station afscheid van de Gennepenaren. De politie weigerde terecht geleide, groot was de verontwaardiging. Eén Jood bleef achter; dat was Simon van Leeuwen, die in de Gennepheide onderdook en die later met goed gevolg onder de naam van Oom Piet evacueerde. Arthur van Leeuwen hield zich reeds eerder in Duitsland en Polen onder een andere naam schuil.

Aan de begroting der Gemeente werd goedkeuring onthouden vanwege de subsidie voor leerlingen van het Canisius-college; Secretaris-Generaal Frederiks verleende in beroep deze goedkeuring toch! Het Spaarbankboekje van het Oranje Comité verdween uit de inbeslaggenomen goederen, die de bezetter wenste over te nemen!

Na Stalingrad (December 1942) werd de totale oorlog afgekondigd en daarmee kwam de "Arbeitseinsatz": de fouten van de eerste wereldoorlog werden herhaald; de Duitser had niets geleerd! Jaarklassen werden opgeroepen en daarmee werd; het verzet sterker. Opgave van jaarklassen werd door het Gemeentebestuur geweigerd, evenals de sluiting der Joodse begraafplaats; de Synagoge werd. geen prooi van het hakenkruis. Natuurlijk bleven represailles niet uit. Wegens doorsnijden van een legerkabel werden "zoengelden" opgelegd aan 'n aantal burgers, die .bekend "anti" waren.

Het landelijk Noord-Limburg ,bood grote mogelijkheden voor onderduiken. De (L)andelijke (O)nderduikers-organisatie kreeg een flink steunpunt: Kapelaan Miedema, de van Kempens, Peters en Verhasselt zorgden voor deze verzetssector, waarbij ruime medewerking werd verkregen. Arrestaties bleven niet uit. Verhasselt kwam in Dachau om het leven, onvoorzichtigen werden bij de kermis in 1943 'gearresteerd, maar kwamen gelukkig er nog goed af.

De Maas- en Niersbode werd verboden, maar de uitgever Harry Janssen toonde zich een held door twee-en-een-half jaar Ons Volk te drukken, een uitermate moedige en gevaarlijke daad.

Kapelaan Miedema had hierin ook zijn deel. Koeriersters, als Joosje van Riet, zorgden voor de verspreiding.

Enkele malen werden neergeschoten piloten weggeholpen. De ontduiking van de Arbeitseinsatz boekte successen. Weer anderen boden onderdak aan de vervolgte Joden. Een K(nok) P(1oeg) onder commando van J. van de Kamp verrichtte potig werk. Helaas werd een bezoek aan Berlicum (N.-B.) enkele leden noodlottig: de gebroeders Jan en Hein Hendriks en Jan Guelen werden terechtgesteld.

De spanning in 1944 werd nog groter. Een opdracht de 'gezinnen van de slachtoffers der luchtaanvallen in Duitsland hier te lande onder dak te brengen, stuitte op grote tegenstand. Gennep, dat er ongeveer vijftig moest opnemen, herbergde na veel wrijving tenslotte drie "Bombengeschädigten". Een bevel van de NSB-Procureur-Generaal tot inkwartiering van de zogenaamde "Landwacht" werd geweigerd. Spoedig begon weer de inkwartiering van Duitse militairen. Bij het groot aantal onderduikers nam het Gemeentebestuur op zich hier tussenkomst te verlenen om aldus de duikadressen buiten schot te houden, welke tactiek verwonderlijk goed lukte.

Bij al deze oorlogsmoeilijkheden was er een lichtzijde op cultureel gebied: dezelfde jeugdige Kapelaan, die zich zo weerde in het verzet, maakte van de voedselnood in West-Nederland een knap gebruik door de beste Nederlandse solisten naar onze veste te halen en Gennep van voortreffelijke concerten te laten genieten.

In September 1944 begon de grote rampspoed. De "Westwall-einsatz" meende het oorspronkelijk gebied van het Derde Rijk te kunnen verdedigen. Het Reichswald werd ondergraven en moest, vol kazematten; een bolwerk zijn, waaraan de Maas en Roer mede dienstbaar zouden zijn. Dole Dinsdag was Gennep nog getuige van een verwarde terugtocht: op fietsen en boeren-wagens trokken de manschappen terug; het leek een onafzienbare en onsamenhangende massa, die zo snel mogelijk weer de Heimat zocht. Maar het leedvermaak werd 'n ontgoocheling. Generaal Model reorganiseerde de troepen. Op korte termijn moesten loopgraven worden aangelegd. Bij een weigering daartoe oproeping te doen werd de Burgemeester gevangen genomen, maar door gelijktijdige ontduiking van alle gemeente-ambtenaren en de politie met verwijdering van het bevolkingsregister werd het welk bemoeilijkt. Gennep werd bij Duitsland ingelijfd en de Burgemeester van :het toen nog Duitse Elten met de waarneming in Gennep 'belast; praktisch heeft hij niet meer gefungeerd. De O.D. was met haar voorbereidingen klaar en heeft in de frontperiode als inlichtingen dienst (Geurts, Vintgens, de Jager, Weijs, . Pistel's) gefungeerd. De eerste vier werden later gedecoreerd.

Na de slag om Arnhem ,bleef het front bijna 5 maanden stationnair aan de Maas en tussen Mook en Middelaar. Een bom met beschieting uit de lucht richtte grote schade aan Markt en omgeving aan. Kermis-Zondag 1944 maakte Deken Kreyelmans in opdracht van de bezetter van de kansel bekend, dat de gehele bevolking moest vertrekken, slechts wat handbagage mocht worden medegenomen. Een droeve stoet trok dagenlang via Goch, Rees en Gendringen de hongerwinter in het Westen en Noorden des lands tegemoet. Wethouder Steinmann wist de ellende nog iets te verzachten in samenwerking met de Rode Kruisarts Griethuysen uit Gendringen.

Inmiddels bleven in Gennep nog twee bevolkingseilanden achter. Mede uit vrees voor besmetting lieten de Duitsers de beide Sanatoria Mariaoord en Zonlichtheide met een aantal huizen voor de verzorgers er omheen ongemoeid. Verscheidene inwoners doken hier, onder het mom van in dienst der instelling te zijn, onder. Enkele malen hebben enige personen kans gezien om te "crossen" over de Maas, waar men de geallieerden kon bereiken. Het was bij een dier gelegenheden, dat de O.D.-commandant Geurts door Engels vuur zwaar gewond raakte.

Misschien, omdat de Duitsers achterdocht kregen, kwam het bevel tot evacuatie ook van de achtergebleven groepen. In de Kerstnacht 1944 werd het laatste transport zieken en begeleiders op wagens naar Goch en vandaar per trein naar Winterswijk gevoerd.

Zes weken lang was geen enkel burger meer in Gennep, had de bezetter vrij spel om heel wat eigendommen weg te halen. De pogingen veel te redden door 't te verstoppen en te begraven hadden tengevolge - van de opvolgende gebeurtenissen weinig succes. Toch was de geest in het algemeen goed. Een aardig symptoom, dat men de vaderlandse zaak trouw bleef was bijvoorbeeld het ontfutselen van de ambtsketen aan de Duitsers ten Stadhuize, later door de zes-jarige Toosje van den Heuvel van de evacuatie teruggebracht!

Op verzoek van de Redactie laat ik hier de lijst volgen, voor zover "bekend, van de directe oorlogsslachtoffers, Uit Genneps burgerij" 51 in getal!

Gesneuveld in 1940: H. Stiemens, W. Theunissen.

In concentratiekampen: P. Verhasselt, P. Aalders, H. van Bergen, F. Hendriks.

K.P.-ploeg: Jan Hendriks, Hein Hendriks, Jan Guelen.

Joodse gedeporteerden: 11 leden der familie Andriessse, 5 leden der familie Boek, 3 leden der familie Kaufmann, 2 leden der familie van Leeuwen, 2 leden der familie Jordana, Kölling, W. Hertog.

Door bombardementen: W. J. Keijsers, W. L. M. Voss, W. H. Ards, Mevr. Vermeer, Wed. Halmans, V. Weber, P. W. Verhees (huishoudster van de Deken), C. Th. Dorrestein.

In Duitsland: J. Doors, H. Daniëls. Tijdens de evacuatie: Wed. Willems-Jacobs en dochter, W. Venhovens (gestorven in Bergen, J. Noij (gest. in Venlo); Th. Frank, H. C. Sparnaaij; A. W. Noy (gestorven te Harmelen) .

9 Februari 1945 werd de grote strijd om het Rijkswald ingezet door het eerste Canadese en het tweede Britse leger.

11 Februari staken de Gordon Highlanders en Black Watch bij De Oude Tol naar de Maaskemp en trokken, gedekt door een rook-gordijn, door Maaskemp naar Doelen en Niersweg, waardoor de Duitsers aan de niers en rond de Markt werden verrast. Hieraan is ook toe te schrijven, dat aan deze zijde Gennep het ergste heeft geleden.

Lindsay heeft in "So few got through" een uitvoerige beschrijving gegeven. Het legerberiebt, waarvan vooral de aanhef veelzeggend is, luidde:

"The Taking of the town of Gennep by the Black Watch was one of the epics of the campaign. German paratroopers were holding the town in strength. They had blown the bridge across the river Niers.

The original intention was to by-pass the town and take it later.

But in assault boats the Highlanders

Made a silent crossing and landed at the back of the town. The Germans were taken by surprise. The Highlanders decided to finish the job and clear the town.

Once the initial shock was over the Germans put up a fierce resistance. They fought from the cellars, from the rooftops, from attic-windows. They counterattacked the Highlanders with grenades.

Jocks en Germans fought at ten yard~ range. Highlanders climbed into the attica of two stoneyed buildings and knocked holes through the slates, the better to fire ob the Germans. One fanatical band of Nazis tried: to storm a company of Higlanders in .the outskirts of the town.

Several threw grenades through the windows and tried. to jumb in after them. The Highlanders shot them at close range. One corperal, his, gun failing to fire, swung an ippercut at a Boche as he jumbed on to the window sill, and knooked him back into the street.

After twenty-four hours ,the town was cleared. Sappers got a bridge a.cross the river. Tanks and amoured cara got through.

Vooraf Majoor George Morrison heeft zich bijzonder onderscheiden. Het was bijkans een strijd van man tegen man, die een etmaal ononderbroken voortduurde. In de nacht van 12 op 13 Februari zaten de Schotten, Blaak Watch en Gordon Highlanders, in het Missiehuis, de Duitsers in de Moutfabriek en Papierfabriek. De 13e werd Heijen bevrijd, waarna het offensief weer enkele dagen stakte, maar Gennep onder vuur bleef.

Inmiddels hadden een aantal Gennepenaren, die toevallig zich: aan de andere zijde bevonden, toon het front aan :MaaS en Plasmolen vastraakte, benevens personen, die gecrossed waren, elkaar teruggevonden en waren in Café de Heumense Molen begonnen met een eigen organisatie. Terwijl de Gemeente-Ontvanger in het Concentratiekamp Amersfoort was terecht gekomen, waren de meeste ambtenaren daar samen gekomen. De Burgemeester, die door de hulp van J. H. Weijs uit Goch was ontkomen, kon er zich bijvoegen.

De - dag na de bevrijding kon schrijver dezès als duurijder met Van de Kamp Gennep weer als eerste burgers betreden. Wat een toestand! Op verschillende plaatsen bevonden zich nog scherpschutters, die als laatste vijandelijke nesten de vijand bestookten en op de convoien en passanten schoten.

Vreselijk was de verwoesting, vooraf aan de Noord-zijde en rond Station en Papierfabriek, het vuil lag in de straten een decimeter dik, de Niers was gezwollen tot een breedte van de Maas, de riolering functioneerde niet. Enige katten herinnerden aan de oude burgerij, die geheel door Tommies was vervangen. In de huizen hadden wind en regen vriji spel, de ruiten waren er uit. De verwoesting was enorm: geen enkel huis onbeschadigd, slechts drie hadden alleen glas- en pannenschade, 107 van de 785 (dus 13 %) was onherstelbaar of zo zwaar beschadigd, dat deze voorlopig geen huisvesting konden. bieden. Gennep behoorde tot de dertig zwaarst getroffen. gemeenten van ons land. De oude St. Martinuskerk was bezweken, het raadhuis gehavend, het station een puinhoop, overal een desolate aanblik, puin en nog eens puin.

Uit eigen volk werden in Mook hulpploegen geformeerd, die, ofschoon ongeschoold, zouden beginnen enkele verblijven bewoonbaar te maken en restanten meubilair te bergen.

De verhouding tot de geallieerden was niet onverdeelde gunstig. In de frontstemming gingen deze militairen er toe over vloeren en deuren, vanwege de koude en het ontbreken van brandstof, op te stoken, terwijl wat er aan huisraad resteerde werd vernield, verkocht of versjouwd. Wel bestond bij sommige Britten enig begrip, maar in die omstandigheden waren de meesten niet kieskeurig. Menige brand is daarbij door onvoorzichtigheid ontstaan. In het zo zwaar geteisterde Gennep brandden nog verscheidene huizen, zoals v. d. Lest's warenhuis aan de Nierswal tot de grond af door roekeloosheid met vuur. Bezwaren door het gemeentebestuur ter kennis van Regering en Militair Gezag gebracht waren aanleiding tot nader overleg. Op verschillende plaatsen kwamen aanduidingen: "Don't look, this people has suffered enough"! Een Engels 'kolonel kwam op onderzoek en maakte de merkwaardige vergelijking ten opzichte van de Duitsers: "They have 'Disziplil", we don't like the war! Naarmate de opmars vorderde, werd de toestand gestabiliseerd de spoorlijn met een Bailey-noodbrug hersteld en zelfs langs de Rijksweg van het oude station Mook 'n nieuwe spoorlijn naar de Milsbeek aangelegd, die langs Maria Roepaan aansloot op de bestaande lijn bij de Zevenmergense Ziep. Tijdelijk vestigde de Canadese Generaal Crearer zijn domicilie in /het Missiehuis, waar hij in Maart 1945 Churchill ontving.

Een nieuwe indeling vond plaats. Terwijl boven de rivieren en het noordelijkst deel van Brabant Canadezen lagen, en van Venlo af naar het Zuiden troepen der U.S. A., kwam de smalle strook ertussen met Gennep als grensovergang in Britse handen. In de Maaskamp werd een "transit camp" gesticht. Dagelijks kwamen treinen uit Duitsland, die honderden Britten hierheen voerden.



Met legertrucks werden de Tommies naar dat kamp gebracht om er enkele dagen te verblijven. Gemiddeld waren naar schatting 6000 Tommies in Gennep, waar behalve de tentenstad aan de Noordkant bijna ieder huis, dat nog iets bewoonbaars bood, in gebruik was genomen. De openingen werden met bordcarton gesloten.

Inmiddels waren de herstelploegen, gevormd uit de weinige Gennepenenaren, die bereikbaar waren, aan de slag. 's Nachts verbleef men in de Genneper Molen, overdag werden daken gerepareerd, wat primitief nood/herstel aangebracht en begonnen met ruimen in de chaos. Oorlogstuig lag overal, gesneuvelden lagen in tuinen ongekiest begraven.. Uit Nijmegen meldde zich 'n groep der U(nie) V(rouwelijke) V(rijwilligers) onder leiding van Mej. Willy Oosterlee, die met ongelooflijk enthousiasme de eerste gezinnen hielpen inhuizen en aan het zwaarste en smerigste werk deelnamen. De terugkeer van de bevolking ging heel langzaam. Het was reeds moeilijk de huizen vrij te krijgen van de Britten, het vervoer op vrachtwagens uit het Noorden werd pas in de zomer mogelijk en de repatriërenden vonden bijna niets terug. In de restanten van Mariaoord was een doorgangshuis met centrale keuken ingericht. De toestanden waren ellendig. Op strozakken hebben zelfs bevallingen plaats gehad. Het Rode Kruis zorgde voor een HARK-magazijn, waar ieder enkele stukken textiel kon krijgen. Kapelaan Miedema, Mej. Lomme en Mooren hadden er de leiding. Door gebrek aan zeep kwam scabies (schurft) op grote schaal van andere zijden werd hulp geboden. Hoeveel critiek er ook op het Militair Gezag moge geweest zijn, dit instituut heeft zich in Gennep van zijn goede zijde doen kennen.

Deken Kreyelmans was zeer begaan met de toestand en de ondergang van de oude St. Martinuskerk. Hij besloot spoedig na zijn terugkeer tot heengaan. Nog in 1945 volgde Pastoor W. Janssen van Mook, geboortig uit Kessel (L.) hem als Deken op. De kapel der Zusters voorzag in de dagelijkse kerkelijke nood, terwijl twee jaar lang Van Bergen zijn concertzaal belangeloos voor de Zondagen ter beschikking stelde.

Een gelukkige omstandigheid was de zeer goede verstandhouding tijdens oorlog en bevrijding in het College van Burgemeester en Wethouders. De beide schepenen, Steinmann en Slungers, hebben hard gewerkt aan de wederopbouw en de terugkeer, die door vele administratieve beslommeringen werd bemoeilijkt. Naast de algemene problemen van politieke delinquenten en voedselschaarste, waren in Gennep nog vraagstukken van bijzondere aard.

Het Nederlandse vee stond aan gene zijde van de grens, door kleur en oormerken duidelijk herkenbaar, enkele opslagplaatsen van ons meubilair waren eveneens uit de Duitse grensstreek bekend. Naar Angelsaksische opvatting was dit krijgsbuit en kwam niet voor teruggave in aanmerking, wat door de bevoking als onrechtvaardig werd beschouwd. Slechts enkele officieren toonden wat meer begrip voor onze zaak te hebben en lieten een heel klein deel terughalen, schertsend wel "relooting" genoemd..

Het meubilair, voor zover nog aanwezig, was verspreid over andere huizen, dan waar het thuis behoorde. Besloten werd "kijkdagen" te houden, waarbij men de inventaris, welke geen eigendom was, moest buiten zetten. In iedere straat kon men een verklaring afleggen, als men wat teruggevonden had. Was er geen vermoeden van bedrog, dan werd de zaak teruggegeven. komische voorvallen hebben daarbij niet ontbroken. Iets heeft het nog gebaat, maar helaas waren ook elementen in de burgerij, bij wie de grenzen tussen stelen en "organiseren" geheel vervaagd bleken!

In de bevrijding hebben Haagse ambtelijke instanties, bij ontbreken valt een echte volksvertegenwoordiging, kans gezien tot inperking van de gemeentelijke autonomie, in afwijking van 's lands wetten, op een tijdstip, dat beslissingen door plaatselijk verantwoordelijke instanties dringender nodig waren dan ooit. In het bijzonder heeft de

Wederopbouw zich daar destijds aan schuldig gemaakt. Een aantal ambtenaren en supervisors, vreemd aan de streek, werden naar Noord"-Limburg gedirigeerd., wat tot wrijving over beleidsvragen leidde. Veel is afgebroken en herbouwd, waardoor de oude inheemse bouwtrant werd aangetast. De onvermijdelijke verhoudingen zijn pas verdwenen bij het optreden van andere figuren aan het Streek bureau einde 1945 of begin 1946, korte tijd de heer van der Meulen, maar vooral de heer Priester, die in p r a c h t i g e samenwerking met 't Gemeentebestuur zorgde, dat althans twee jaar na de bevrijding evenveel huizen waren hersteld of aanbesteed, dan verwoest. Nadien is het Gemeentebestuur in snel tempo voortgegaan de achterstand van de oorlogsjaren in te halen.

Men kan niet zeggen, dat Genneps burgerij bij de pakken heeft neergezeten. Niettegenstaande enige onderlinge wrijving over gepleegde steunverlening aan de vijand, begonnen Matigheid en Genoegen door een. revue met de geestige Teun Metselaars in de hoofdrol en Seegers' Twinkelaars door cabaret-voorstellingen met eigen krachten gelden te verzamelen. Het gehele land ~m doorreisd en met groot succes, zodat o.m. ieder gezin een electrisch strijkijzer kon woroen bezorgd. De ellende werd alombekend, in korte tijd bezochten niet minder dan vijf ministers Gennep, waarvan twee, de Excellenties Ringers en Dreeg, met een gehele sta! (17 Augustus 1945). 12 October 1945 bezocht H. K. H. Prinses Juliana onze veste, kort daarna deed H. M. Koningin Wilhelmina ons de eer van een bezoek aan, waarbij hoogstdezelfde beloofde voor een uitvoeriger visite terug te komen. Die dag van vertroosting werd 10 October 1946, precies twee jaar na de evacuatie. Hare majesteit reed door Gennep, hield een bespreking ten Raadhuize en lunchte in de Koninklijke trein. Het was meer den een eeuw geleden (1841), dat de Maas- en Niersstad haar Staatshoofd ontving in het huis der Gemeente.

Ook van particuliere zijde kwam belangstelling, verscheidene Nederlanders gaven individuele blijken van medeleven; in sommige plaatsen werden comité's voor getroffen gebieden .gevormd. De voornaamste hulp heeft Gennep gehad uit Almelo, dat Gennep "adopteerde", en uit ihet Gooi. Op bijzonder milddadige manier heeft de bevolking der textielstad gehoor gegeven aan de oproep tot afstand van meubilair, textiel enz., waarbij vooral de heren Pelikaan en van der Sluys menig convooi hebben begeleid.

Later is ook in het Gooi onder Voorzitterschap van Kolonel Donck een grootse hulpactie opgezet, die 9 December 1946 heel Noord-Limburg met verhuiswagens vol goede gaven kwam helpen.

De stemming was bij alle ongemak en gebrek niet geheel in mineur, integendeel het was, of de bevolking tegenwicht zocht in ontspanning en nood maakt vindingrijk. Met de Tommies werd menig feest gevierd. De Oranjefeesten werden geestdriftiger beleefd dan ooit. Het idee van de "bedelrok" uit overschot-lapjes werd een groot succes. Een edele wedijver, waaraan de bloem der Gennepse meisjes deelnam. In 1946-'47 had Gennep per hoofd van bevolking de hoogste opbrengst van gemakelijkheidsbelasting van Nederland met Amsterdam als tweede. Stijlvol werden de bevrijdingsfeesten gevierd in Mei 1946, toen Majoor Morrison en ongeveer 20 andere Schotten, die de stad bevrijd hadden, terugkeerden, bij welke gelegenheid het Gemeentebestuur aan een aantal personen een tegel uit dankbaarheid aanbood. (De lijst is opgenomen in de Maas- en Niersbode van 11 Mei 1946.) De intocht der gasten, bedolven onder de serpentes was een prachtig .gezicht. De optocht, de versiering der buurten, de Engelse verzen van dokter Seegers, en de fraaie oorkonde zullen velen zich nog herinneren. De behoefte aan folklorische viering der feesten herleefde in St. Martinusfeest en Carnaval. Het oude Gilde, geïnspireerd door Kapelaan Miedema, ging in 1946 weer aandacht schenken aan zijn roemrijk verleden.

Gennep heeft een rijke geschiedenis, waarvan de kennis kan bijdragen tot beter waardering van eigen milieu, een opwekking tot burgerzin.

Ter gelegenheid van het bevrijdingsfeest dichtte A. ten Bokem een oorkonde, welke we hier laten volgen. De arts P. Bremer zette deze in een verdienstelijke tekening.

## **DE BEVRIJDING VAN GENNEP**

Geen heeft den trotsehen stap gehoord van duizend snelle voeten, Het lied van mannen in de straat, een stem die juichend groette Aan het poortwerk van gestorven stad, beroofd en leeg geslagen Toen razernij de. zege was voor nieuwe nederlagen.  
Geen vlag waait op de blinde huizen en ankert in den wind,  
Geen lachend kussen van een vrouw of zingen van een kind.  
Maar vrij is deze stad, waar nu de Geuzen zullen 'keeren  
En trouw aan God en Vaderland hun kind'ren zullen leeren.  
Ween niet om droom van vroeger dagen, de vrijheid baarde smart. Dit is het antwoord op Uw vragen: er bloeien rozen aan Uw hart. Bewaar den glimlach van den dood', die fluisterend werd gekust Door zonen van Uw eigen grond en mannen van een vreemde kust. Geef, God, Uw Zegen aan doos' stad en laat haar nimmer meer  
Het noodweer van Uw gramschap dragen en bloeden om !haar eer. Geef, God, ons Vaderland de eenheid in den nood geleerd  
En sluit Uw Handen om ons hart, dan zijn wij vrij en onverveerd.

EINDE